

הלכות ברכות סימן נא

המזמור שואל מפני היקרא והמשיב מפני הכבוד: ו יצריך (יד) להפסיק בין 'אלילים' ובין 'זה' שמים (ד) עשה: ז (טו) יצריך לכוון בפסוק 'פוחת את נדך', ואם לא פגן צריך לחזור ולקאמרו (טז) פעם (ס) אחרת: הגה ואומרים פסוק 'ואנחנו נברך ה' אחר 'תהלה לך ה' (טו) וכלפין פסוק 'כל השקמה תהלל ה' לפי שהוא סוף פסוקי דמקרה (טו) וכן פסוק ה' 'זמלך (יז) לעלם (יז) ועד (אבורה). לשמגיע ליעתה (ה) אלהינו מודים אנחנו לך' או לפסוק 'וכל קומה לפניך תשתחוה' אין לשחות ולהשתחוה עם כדלקמן סימן קיג (הרי"ט סי"פ עמודין ור"י ירום נתיב י"א). ונהגו לעמוד (יח) בשאומרים 'ברוך שאמר' (י) (י) [יט] 'וברוך דוד' ו'ישתבח': ח "אין אומרים הנמירות (ט) (כ) במרצה פי אם בנחת: ט "מזמור לתודה' יש לאמרה בנגינה, שכל השירות עמידות לבטל חוץ ממזמור לתודה': הגה ואין אומרים 'מזמור לתודה' (כא) בשבת (ט) [טז] יום-טוב, (טו) או בימי פסח, שאין תודה קרבה בהם (כב) משום חמץ. ולא (י) בערב פסח: ועין לקמן סימן תכט: ולא בערב יום-כפור: ועין לקמן סימן תרד: וכן נהגו במדינות אלו (פנה"ס):

באר היטב

מעמדות ותחנות בפסוקי דמקרה או בשעה שהש"ץ חוזר התפלה: (ד) עשה. וכן יש להפסיק בין כי כל, דיש פסיק בין כי כל לבין הקף דגושה, ובין העמים לאלילים, ובין שמים לצשה צריך ג"כ להפסיק שלא תבלע המ"ם, שלי"ה מ"א: (ס) אחרת. אע"ג דהאידין אין חוזרין בשביל חסרון פנה כמיש סו' קא, הכא דאינו אלא פסוק א' חוזר דיוכל לבין: (י) ועד. בספר נגיד ומצנה בשם האר"י כתב שיש ל"ג א"כ מרגום פסוק זה דהינו שנים מקרא ואחד תרגום, ויש"ל פסוק כי בא סוס פרעה שגם פסוק זה מעקר שירה, ע"ש. ועין גתוונדים חלק א"ח פ"ל ב"י ח. כתב ב"י בשם א"ח: מי פמכה תנגא חפך דגושה אכל מי פמכה קמא וכן פל עצמתי תאמנה ה' מי כמוף חפך רפוייה, עם זו גאלת היגמל דגושה, דמו כאבן חפך דגושה ע"ש, ויש להפסיק בין במים ובין אדירים. ו"ל השירה בנגנה ובשמחה, וזה בשלח: (י) וברוך דוד. וברוך דוד יעמוד עד שיאמר אמה הוא ה' האלהים ועד בכלל, ולכשיגיע לואתה מושל בכל יתן צדקה ג' פרוטות, השנים יתן לגבאי יתן וחסות יתן לקפה, משנתחסידיים דף סד ע"ב. המ"א מתמים על הפנהג שנהגו ביום המילה שאומר המוהל וברות ומחלק קצת פסוקים, דהא אמרין פ"ק דברכות (יב, ב) כל פרשה דלא פסקה משה באוריתא לא פסקין, ע"ש שמיש הפנהג: (ח) במרצה. שלא ידלג שום תבה ולא יבליעם אלא יוציא מפיו כאלו מונה מעות, ד"ס. וכתב ר"י חסיד, מי שאינו מלפף היטב יתפלל בביטול בחוף בנחת: (יז) ו"ט. לפי שאין תודה קרבה בהם. ויש מקומות שאומרים מזמור לתודה ברי"ח משהו דכתיב בו הריעו לה' כל הארץ, כנה"ג: (י) בע"פ. שמה לא יוכלו לאכלו ויצטרכו לשרפו, ומה"ט א"א אותו בעירי"כ. ובשירי כה"ג כתב ומנהגו לקאמרו בע"פ וכן"ה דפסח ע"ש, ובהגמ"ג כתב שא"א אותו בע"פ ולא בט"ב. וכתב רש"ל בתשובות ס"י סד דעושה גדול הוא דהרי בזמן המקדש היה י"ט בט"ב והיו מקריבין תודה. כתב בשירי כה"ג: בקצת מקומות נהגין לשאומרים מזמור שיר ליום השבת ב"ט מלגין הפסוק מזמור שיר ליום השבת ומתחילין טוב להודות לה' כמיש הבי' בשם א"ח, אבל אין חוששין לזה ואין לשנות דגם ויש נקרא שבת דכתיב וספרתם לכם מקרות השבת וכ"כ הל"ח דגם ביו"ט אומרים הפסוק מזמור שיר ליום השבת, וני"פ הפ"ח:

שערי תשובה

פסוקים אלו קלל, עין פ"ט. וכתב בפע"ח שאין להפסיק בפסוק בין פסוקי ימי כבוד לתהלה לך אפלו בשפת, ובס פסוק והוא רומם יאמר, ואין לדלג בשפת יום-טוב, ויאל כמיש שאלתי"ב: [י] וברוך דוד. עבה"ט. וכתב פ"ש נפל טעות באיזה פסוקים וכתב ושמך השמים וצ"ל שמי השמים בלא וא"ו ע"ש: [ט] ורו"ט. עבה"ט. וכתב פ"ש שהיד"א הו"ו כתב בשם מהר"י טרוק לו"ס מזמור לתודה מעשה, וכתב שזה לפי מש"ל בפרשת התמיד שיאמר מעשה, אבל באמת ליתא כמיש ס"י מת, גם כבאר בספר הפנהג שאמר אמירת ב"ש מעשה וכן יאמר מזמור לתודה מלפ"ש ע"ש:

משנה ברורה

ע"ד "ויברך דוד" עד "לשם תפארתך", ומן "אתה הוא ה' לברך" עד "במים עדים", ומן "ויחשע" עד "ה' זמלך לעלם ועד" [דה"ח]: ו (יד) להפסיק. מעט. וכן (טו) יש להפסיק בין "כי" ל"כל", דיש פסיק בין "כי כל" לבין חפך דגושה, ובין "העמים" ל"אלילים", ובין "שמים" ל"עשה" צריך אס"פ להפסיק, שלא תבלע המ"ם: ז (טו) צריך לכוון. שצריך (טו) מה שקבצו לומר "תהלה לך ה'" בכל יום הוא בשביל אותו פסוק, שמופיע בו שבוש של הקדוש-ברוך-הוא שהוא משגיח על ברייתו ומפסקין: (טז) פעם אחרת. עין בחי"א דשם הלבוש שצריך לומר מפסוק "פוחת" עד סוף המזמור פסוק: ואם לא נזכר עד ששכר אמר מזמורים אחרים ואין לו שהות לחזור, מקל מקום יאמר אחר התפלה מפסוק "פוחת" עד סוף המזמור: (יז) לעלם ועד. ובשם האר"י כתבו שיש לומר אס"פ מרגום פסוק זה, דהינו שנים מקרא ואחד תרגום, ויש"ש לומר פסוק "כי בא סוס פרעה", שגם פרשה זו מעקר שירה ובשם הגר"א כתבו שלא לומר "כי בא וגו'". "מי פמכה" (ח) תנגא חפך דגושה, אבל "מי פמכה" קמא וכן "כל עצמתי תאמנה ה' מי כמוף" חפך רפוייה. "עם זו גאלת" היגמל דגושה. "ידמו כאבן" חפך דגושה. יש להפסיק בין "במים" ובין "אדירים", (ס) שהאדירים קאי על מצרים. ויאמר שירת הים (ט) בשמחה, וידמה בדעתו קאלו באותו היום עבר בים, והאומר בשמחה מוהלין לו עונותיו: (יח) בשאומרים 'ברוך שאמר'. משמע בכית"וסף דבשבת נכון אס"פ לעמוד לשאומרים הפסוק 'ה' מלך וגו', וכן כתב הפנהג אברהם בשם עמק דבר. וכתב עוד בשם האר"י, דכשהצבור היו אומרים 'ה' מלך וגו' היה עומד עמקן אף שהוא לא הגיע לשם: (יט) וברוך דוד. עד (כ) שיאמר "אתה הוא ה' האלהים" האר"י ו"ל לשאמר 'אתה מושל בכל" נתן צדקה מעמד: (כ) במרצה. שלא ידלג שום תבה ולא יבליעם, אלא יוציא מפיו: (כא) בשבת יום-טוב. יש מקומות שאומרים 'מזמור לתודה' בראש-התודה חסיד: מי שאינו מלפף היטב, יתפלל בביתו בחוף בנחת וצריך עיון מלקמן סימן נב, ואפשר דרוצה לומר שמתחמת הקר אנו יכול לבין גם בתפלת י"ח כנא"ו: (כב) בשבת יום-טוב. שאין תודה קרבה א"ו. יש מקומות שאומרים 'מזמור לתודה' בראש-השנה ויום-כפורים משום דכתיב בו "הריעו לה' כל הארץ", ובמדינותינו אין המנהג לקאמרו [פמ"ג]: (כג) משום חמץ. כי עם התודה היו צריכין להביא עשה לחמי חמץ: גם בערב-פסח לא היו יכולין להביא תודה, שמה לא יוכלו לאכלו עד זמן אסור חמץ ויצטרכו לשרפו, ואסור לגרם לקדשים שיבואו לידי שרפה: (כד) בערב-פסח לא יאמר בערב יום-כפורים, דאין מביאין אותם בערב יום-כפורים כמו תודה, וזאת פרשת עולה יכול לומר [פמ"ג בשם תבו"ש]. ואומרים 'מזמור לתודה' גם בערב תשעה באב וכתשעה באב (אחרונים). אין לדלג ביום-טוב הפסוק 'מזמור שיר ליום השבת', דגם יום-טוב נקרא שבת [בה"ט]:

באר הגולה

כנה שלא להחמיר בזה. ומה שכתבתי עוד דאם הסגן שאלו מפר להשיבו, פשוט: ו (יד) להפסיק. מעט. וכן (טו) יש להפסיק בין "כי" ל"כל", דיש פסיק בין "כי כל" לבין חפך דגושה, ובין "העמים" ל"אלילים", ובין "שמים" ל"עשה" צריך אס"פ להפסיק, שלא תבלע המ"ם: ז (טו) צריך לכוון. שצריך (טו) מה שקבצו לומר "תהלה לך ה'" בכל יום הוא בשביל אותו פסוק, שמופיע בו שבוש של הקדוש-ברוך-הוא שהוא משגיח על ברייתו ומפסקין: (טז) פעם אחרת. עין בחי"א דשם הלבוש שצריך לומר מפסוק "פוחת" עד סוף המזמור פסוק: ואם לא נזכר עד ששכר אמר מזמורים אחרים ואין לו שהות לחזור, מקל מקום יאמר אחר התפלה מפסוק "פוחת" עד סוף המזמור: (יז) לעלם ועד. ובשם האר"י כתבו שיש לומר אס"פ מרגום פסוק זה, דהינו שנים מקרא ואחד תרגום, ויש"ש לומר פסוק "כי בא סוס פרעה", שגם פרשה זו מעקר שירה ובשם הגר"א כתבו שלא לומר "כי בא וגו'". "מי פמכה" (ח) תנגא חפך דגושה, אבל "מי פמכה" קמא וכן "כל עצמתי תאמנה ה' מי כמוף" חפך רפוייה. "עם זו גאלת" היגמל דגושה. "ידמו כאבן" חפך דגושה. יש להפסיק בין "במים" ובין "אדירים", (ס) שהאדירים קאי על מצרים. ויאמר שירת הים (ט) בשמחה, וידמה בדעתו קאלו באותו היום עבר בים, והאומר בשמחה מוהלין לו עונותיו: (יח) בשאומרים 'ברוך שאמר'. משמע בכית"וסף דבשבת נכון אס"פ לעמוד לשאומרים הפסוק 'ה' מלך וגו', וכן כתב הפנהג אברהם בשם עמק דבר. וכתב עוד בשם האר"י, דכשהצבור היו אומרים 'ה' מלך וגו' היה עומד עמקן אף שהוא לא הגיע לשם: (יט) וברוך דוד. עד (כ) שיאמר "אתה הוא ה' האלהים" האר"י ו"ל לשאמר 'אתה מושל בכל" נתן צדקה מעמד: (כ) במרצה. שלא ידלג שום תבה ולא יבליעם, אלא יוציא מפיו: (כא) בשבת יום-טוב. יש מקומות שאומרים 'מזמור לתודה' בראש-התודה חסיד: מי שאינו מלפף היטב, יתפלל בביתו בחוף בנחת וצריך עיון מלקמן סימן נב, ואפשר דרוצה לומר שמתחמת הקר אנו יכול לבין גם בתפלת י"ח כנא"ו: (כב) בשבת יום-טוב. שאין תודה קרבה א"ו. יש מקומות שאומרים 'מזמור לתודה' בראש-השנה ויום-כפורים משום דכתיב בו "הריעו לה' כל הארץ", ובמדינותינו אין המנהג לקאמרו [פמ"ג]: (כג) משום חמץ. כי עם התודה היו צריכין להביא עשה לחמי חמץ: גם בערב-פסח לא היו יכולין להביא תודה, שמה לא יוכלו לאכלו עד זמן אסור חמץ ויצטרכו לשרפו, ואסור לגרם לקדשים שיבואו לידי שרפה: (כד) בערב-פסח לא יאמר בערב יום-כפורים, דאין מביאין אותם בערב יום-כפורים כמו תודה, וזאת פרשת עולה יכול לומר [פמ"ג בשם תבו"ש]. ואומרים 'מזמור לתודה' גם בערב תשעה באב וכתשעה באב (אחרונים). אין לדלג ביום-טוב הפסוק 'מזמור שיר ליום השבת', דגם יום-טוב נקרא שבת [בה"ט]:

שער הצידי

(טו) (ט"ז) ונגן אברהם: (טו) טור: (י) מנגן אברהם ושא: (י) פרימגדים: (יט) זמר הקדוש: (כ) מנגן אברהם:

Torah-Box.com diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

הַלְבוּת פְּרָכּוֹת סִימָן נֵא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק טו]

שעקר מה שקבענו לומר "תהלה לך" בכל יום הוא בשביל אותו פסוק, שמקורו בו שכתו של הקדוש-קדוש הוא שהוא משגיח על כדוהו ומפנקו¹⁸.

18 והאומר של פעמים בכל יום, אומרת הגמרא (ברכות ד, ב) שהוא בן עולם הבא, וברשי"י (שם ד"ה שלש) כתב שהוא כנגד שלש תפילות. והתפארת שמואל (על הרא"ש ברכות פ"ה ס"ק ו) והקפ החיים (ס"ק לג) כתבו שתיקנו לאומר שלש פעמים כדי שגם אם יחסר מלומר חלק מהפעמים, על כל פנים פעם אחת ודאי יאמרנו, או שפעם אחת מהן ודאי יכון, ועל ידי זה יזכה לעולם הבא.

לעיל (סי' א ס"ק יג) כתב מהמג"א בשם רבינו בחיי שאין די באמירה, אלא שיתבונן מה שהוא אומר ויכיר נפלאות השם, והמחזה"ש שם (על מג"א ס"ק ז) הביא עוד מרבינו בחיי שיכיר קצת מחסדי הבורא וקצת מגדולתו, ועל ידי זה יהיה חודר על דבר השם וישמור עצמו מן החטא, ואם עון בידו ירחיקה וישוב בתשובה שלימה, ועל ידי זה יזכה לעולם הבא.

[משנ"ב ס"ק טז]

ואם לא נזכר עד שיקבר אָמַר מְזַמְרִים אֲתָרִים וְאֵין לוֹ שְׁהוּת לְחֹדֶה, מְקַל מְקַלִּים יֵאמַר אַחֵר הַתְּפִלָּה מְפֹסֵק "פִּתְחָה" עַד סוֹף הַמְזַמְרִים¹⁹.

19 ממה שכתב שיאמר אחר התפילה ולא כתב שיאמר מפסוק 'פותח את ידך' עד סוף המזמור בתוך ברכות פסוקי דומרה שהרי זהו עיקר פסוקי דומרה, דייק בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' טז) שדעת המשנ"ב שצריך לומר פסוקי דומרה דוקא על הסדר והו לעיובא.

ובתפילת מנחה אם לא אמר 'אשרי' קודם התפילה, כתב לקמן (סי' קח ס"ק יד) בשם המג"א (שם ס"ק ה) שיאמרנו אחרי התפילה, והוסיף, שבוודאי משמע שאחרי התפילה לא יאמרנו בתורת חובה, אלא רק כקורא בתורה.

[משנ"ב ס"ק יז]

והאומר בקשתה מוֹחֵלִין לוֹ עֲנוּתִיו²⁰.

20 ובמעלת אמירתה בשמחה, כתב בספר יוסף אומץ (אות רפא) בשם ספר החרדים (פע"ג) שלומר מיושרע השם עד סוף שירת הים בשמחה ובניגון כמו שאמר בני ישראל בשעת קריעת ים סוף, הוא מהדברים המכפרים בלי סיגוף ובלו עיניו. והוסיף, שמפני זה נהג לאומר בניגוני הטעמים כקורא בתורה.

[משנ"ב ס"ק יט]

קְשָׁאָמַר וְאֵתָה מוֹשֵׁל בְּכָל" נִתֵּן צְדָקָה מְצַדֵּד²¹.

21 ובשו"ע לקמן (סי' צב סי' כ) כתב שטוב לתת צדקה קודם התפילה, והביא המשנ"ב שם (ס"ק לו) שבאיזה קהילות קדושת נהגו לתת צדקה כשאומר "והעושר והכבוד לפניך ואתה מושל בכל".

[משנ"ב ס"ק כ]

שְׁלֹא יִדְלַג שׁוֹם תְּבַהּ לֹא יִבְלִיעַם, אֶלָּא יִצְיֵא מִפִּי²² קָאֵלֵךְ מוֹנֵה מְעוֹת²³.

22 ובתב לקמן (סי' קא ס"ק ז) שמי"מ טוב שלא להרים קולו אפילו בפסוקי דומרה, כי ה' שומעו בשמתפלל בלחש.

23 ומשך זמן אמירת פסוקי דומרה, כתב הפמ"ג (סי' צג א"א ס"ק א) שהוא חצי שעה, וכן במשנ"ב לקמן (סי' נג ס"ק י) כתב בשם המג"א (שם ס"ק ה) שיכול השי"ץ להמתין למנוח חצי שעה קודם 'ישתבח', וביאר המג"א (שם) שהוא זמן אמירת פסוקי דומרה [וראה מה שכתבנו במשנ"ב שם].

והוסיף בספר קב הישר (פ"ד) שיש עשרה דברים שבית דין של מעלה מנדים עליהם, ואחד מהם הוא האומר שירות ותשבחות במרוצה ואינו מוציא מפיו התיבות בשלימות בשפה ברורה מ'ברוך שאמר' עד תפילת 'ישתבח'.

ולענין האם נהוג שירד השי"ץ לפני התיבה לאמירת פסוקי דומרה, כתב הקצות השלחן (סי' יד ס"א, ובבד"ש שם ס"ק ה) שמן הדין אינו חייב לרדת לפני התיבה אלא מ'ישתבח', אבל המנהג הוא שיווד מתחילת פסוקי דומרה, וכן דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ו ארחות הלכה הע" 42) שראוי לנהוג לומר פסוקי דומרה כל מזמור ומזמור כראוי עם השי"ץ, ולא שיתחיל השי"ץ מ'ישתבח'. וכן דעת הגר"י קרליץ (חוט שני שבת א-ב עמ' לא), וכן משמע בלבוש (סי' נג ס"ב) ובא"ר (שם ס"ק ב) שהשי"ץ מתחיל מתחילת פסוקי דומרה. והערך השלחן (סי' נג ס"א) כתב שבזמן הקדמון השי"ץ היה מתחיל רק מ'ישתבח' ולא מתחילת פסוקי דומרה כמו שנהוג אצלנו, וכן כתב המור וקציעה (ריש סי' נג) שגם בכל בו משמע שהשי"ץ מתחיל רק מ'ישתבח'.

ולאחז חפץ בידו בפסוקי דומרה, כתב לקמן (סי' צו ס"ק א) שאסור, ובזמן בשעת תפילת שמונה עשרה, והוסיף (שם ס"ק ה) שנחלקו הפוסקים האם כל חפץ אסור להחזיק בידו בשעת התפילה, או רק דבר שאם יפול יהיה לו הפסד או נזק לו.

ולגלול ספר תורה למקום הקריאה באמצע פסוקי דומרה, כתב לקמן (סי' קמד ס"ק יג) שאפשר לגלול.

[משנ"ב ס"ק כא]

שְׁאֵין תוֹדָה קְרִיבָה אֲזִיז²⁴.

24 ואם טעה והתחיל לאומר, כתב הארחות חיים (ספינקא, ס"ק ז) שייסיים לומר את כל המזמור, כיון שיש הסוברים שיש לאומר, ועוד, שרק בפסוק הראשון נזכרת 'תודה', וכן כתב הפמ"ג (סי' תסה משנ"ב ס"ק ז) לענין ערב פסח.

[משנ"ב ס"ק כב]

וְאֵסוּר לְגַרְם לְקַדְשִׁים וְשִׁבְאוֹ לִיְדֵי שְׁרָפָה²⁵.

25 ומטעם זה, כתבו הערוך השלחן (סי' תכט ס"ד) וכן בלוח א"י (ערב פסח) שבערב פסח כשאומר פרשיות הקרבנות אחרי שאומר פרשת התודה, לא יאמר 'יהי רצון כאילו הקרבתי תודה', וראה מה שכתבנו לקמן סי' תכט ס"ק יב.

